

Аналіз ситуації можливого підвищення вразливості до потрапляння в ситуацію торгівлі людьми та посилення реагування на виклики пов'язані з появою та поширенням COVID-19 та введенням карантинних заходів

В рамках проекту «Адвокація для покращення реагування держави та політики з протидії торгівлі людьми», який впроваджується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Норвегії, з метою аналізу ситуації можливого підвищення вразливості до потрапляння в ситуацію торгівлі людьми та посилення реагування на виклики пов'язані з появою та поширенням COVID-19 та введенням карантинних заходів, ГО «Ла Страда-Україна» проведено відповідний моніторинг.

Поява та поширення вірусу COVID-19 вплинули на всі сфери життя та діяльності окремих громадян, суспільств і країн в цілому. Проблема торгівлі людьми не є винятком.

Однією з вразливих категорій населення, які стикаються з особливими труднощами в умовах пандемії, є постраждалі від торгівлі людьми.

Серйозну увагу впливу COVID-19 на ситуацію з торгівлею людьми і особливо викликам у забезпеченні прав постраждалих від цього злочину приділяють міжнародні інституції.

Група експертів з питань протидії торгівлі людьми (GRETA) зазначає, що у зв'язку з мобілізацією правоохоронних органів внаслідок надзвичайної ситуації та заходів безпеки, яких вживають більшість країн, обмеженнями в діяльності інших дотичних суб'єктів, інспекторів праці, соціальних та медичних працівників та НУО зменшуються можливості щодо виявлення, розслідування випадків торгівлі людьми, ідентифікації та надання допомоги постраждалим.

Водночас GRETA наголошує, що Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми продовжує застосовуватися і під час надзвичайних заходів. Відповідно до Конвенції, держави-учасниці зобов'язані ідентифікувати постраждалих від торгівлі людьми та вживати заходів для сприяння їхньому фізичному, психологічному та соціальному відновленню з урахуванням їхніх потреб у безпеці та захисті.

Спеціальний представник ОБСЄ з протидії торгівлі людьми Валіант Річі у своїй заяві наголосив на підвищенні вразливості постраждалих у період кризи, на збільшенні випадків торгівлі жінками та сексуальної експлуатації за

допомогою Інтернет-технологій, насильства щодо дітей онлайн тощо та закликає держави посилити в цей період свої заходи щодо боротьби із торгівлею людьми.

Україна також відчула підвищення ризиків та вразливості до потрапляння в ситуації торгівлі людьми. Фахівці звертають увагу на загрози, які виникли у зв'язку зі стрімким поширенням COVID-19, зокрема на зростання рівня безробіття, зміну структури ринку праці та наслідки впливу цих факторів на явище торгівлі людьми. У багатьох країнах змінено порядок надання послуг для найманих працівників та програми, відповідно до яких українські громадяни можуть офіційно працевлаштуватися за кордоном тощо.

В період дії жорстких карантинних обмежень (березень-травень 2020 р.) переважна більшість організацій та установ, зокрема тих, які працюють у сфері протидії торгівлі людьми та надання допомоги постраждалим від цього злочину, перейшла на роботу в дистанційному або частково дистанційному режимі.

З метою аналізу наявності змін у реагуванні суб'єктів виявлення та надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми, пов'язаних з появою та поширенням COVID-19 та введенням карантинних заходів і було проведено зазначений моніторинг.

Інструменти моніторингу:

1. Лист-запит обласним державним адміністраціям щодо надання інформацію з наступних питань:

✓ Чи виділялось в 2020 році додаткове фінансування на діяльність із запобігання та протидію торгівлі людьми в умовах реагування на впливу пандемії COVID 19?

✓ Які з проведених в 2020 році заходів щодо запобігання та протидії торгівлі людьми були проведені в рамках реагування на наслідки пандемії COVID 19 та пов'язаних із нею карантинних обмежень?

✓ Чи були доповнені плани проведення заходів обласних державних адміністрацій щодо запобігання та протидії торгівлі людьми в умовах пандемії COVID 19?

2. Лист-запит Міністерству соціальної політики України щодо надання інформацію з наступних питань:

✓ Чи проводився аналіз ситуації та визначення потреб в сфері планування діяльності щодо запобігання та протидії торгівлі людьми в умовах пандемії COVID 19 та пов'язаних із нею карантинних обмежень?

✓ Чи виділялось додаткове фінансування на діяльність із запобігання та протидію торгівлі людьми в умовах реагування на впливу пандемії COVID 19?

✓ Які з проведених в 2020 році заходів щодо запобігання та протидії торгівлі людьми були проведені в рамках реагування на наслідки пандемії COVID 19 та пов'язаних із нею карантинних обмежень?

3. Лист-запит Національній поліції України щодо надання інформацію з наступних питань:

✓ Чи проводився Національною поліцією аналіз ситуації та тенденцій щодо злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, в умовах пандемії COVID 19 та пов'язаних із нею карантинних обмежень?

✓ Яку кількість кримінальних проваджень за ст. 149 ККУ було зареєстровано за перші 6 місяців 2020 р. у порівнянні з кількістю кримінальних проваджень зареєстрованих за аналогічний період в 2019 р.?

✓ Яку кількість потерпілих від злочину за ст. 149 ККУ було зареєстровано за перші 6 місяців 2020 року у порівнянні з кількістю потерпілих зареєстрованих за аналогічний період в 2019 р.?

Цілі моніторингу:

1. З'ясувати вплив пандемії COVID 19 на якість реагування суб'єктів які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми.

2. Дізнатися чи змінилися регіональні цільові програми в рамках реагування на наслідки пандемії COVID 19, в тому числі чи виділялось додаткове фінансування на діяльність із запобігання та протидію торгівлі людьми.

3. Дізнатися співвідношення кримінальних проваджень та кількість осіб, визнаних потерпілими за ст. 149 ККУ протягом I півріччя 2020 р. та I півріччя 2019 р.

Запитувана інформація надійшла від Національної поліції України та з 12 областей (Вінницька, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Луганська, Одеська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернігівська).

Аналіз змісту отриманих відповідей показав:

Національною поліцією України здійснюється аналіз ситуації та тенденцій щодо злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, в умовах пандемії COVID 19 та карантинних обмежень, в результаті якого сформовані наступні висновки:

- закриття кордонів та обмеження транспортного сполучення (на час дії жорстких карантинних заходів) унеможливили переміщення людей за кордон;
- підвищилась уразливість до потрапляння в ситуацію торгівлі людьми внутрішньодержавного характеру відносно громадян, які через карантинні заходи втратили джерела доходів;
- масове звільнення та повернення до України трудових мігрантів, що зазнавали трудової експлуатації за кордоном.

Протягом I кварталу 2020 року виявлено 142 кримінальних правопорушення, передбачених статтею 149 (Торгівля людьми) Кримінального кодексу України, без урахування закритих кримінальних проваджень, що на 33,6% менше, ніж за аналогічний період 2019 року (проти 214).

Про підозру було повідомлено в рамках 108 кримінальних проваджень, розпочатих за ознаками статті 149 КК України (проти 190 у 2019 році).

Досудове розслідування завершено в рамках 104 кримінальних проваджень цієї категорії (аналогічний показник у 2019 році).

За 6 місяців викрито 6 організованих злочинних груп, які діяли у сфері торгівлі людьми:

- ✓ 4 злочинні групи здійснювали злочини, пов'язані з примусовою трудовою експлуатацією. Наприклад, у Вінницькій області примусова трудова експлуатація здійснювалась на приватній пилорамі, у Дніпропетровській області на приватній агрофірмі, у Львівській області та м. Києві – під виглядом роботи «реабілітаційних центрів» для алко- та наркозалежних.
- ✓ 1 злочинна група здійснювала вербування та втягнення осіб у сексуальну експлуатацію;
- ✓ 1 злочинна група здійснювала втягнення осіб у заняття жебрацтвом.

Всього за I півріччя 2020 р. Національної поліцією України встановлено такі форми торгівлі людьми:

- 62 – сексуальна експлуатація (експлуатація з метою проституції);
- 46 – трудова експлуатація;
- 19 – втягнення у злочинну діяльність;
- 10 – втягнення у жебрацтво;
- 4 – торгівля дітьми.

Моніторинг кримінальних правопорушень, розпочатих протягом I півріччя 2020 р. за ознаками статті 149 Кримінального кодексу України встановлено, що найбільш поширеною формою торгівлі людьми стала сексуальна експлуатація (експлуатація з метою проституції).

На другому місці переважає торгівля людьми у формі трудової експлуатації.

З 46 випадків торгівлі людьми з метою трудової експлуатації 35 (76%) стосувалися виключно внутрішнього (внутрідержавного) призначення.

Більшість потерпілих - чоловіки у віці 25-35 років, які мали скрутне матеріальне становище, без постійного місця проживання (безхатки, жебраки), а також особи, які перебували у матеріальній залежності, борговій кабалі.

Щодо торгівлі людьми у формі втягнення у злочинну діяльність зареєстрованих у 2020 році, найбільш фактів (16) – стосувалися вербування до Російської Федерації під приводом працевлаштування з метою подальшого використання у злочинній діяльності (наркотрафіку). Інші 3 справи стосовно осіб, які фрахтувалися на морські судна до Туреччини з метою використання екіпажу у незаконному перевезенні нелегальних мігрантів до країн ЄС.

Єдиний реєстр досудових розслідувань

I півріччя 2020 р.	103 особам надано статус потерпілих в кримінальних провадженнях за злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми (49 чоловіків, 54 жінки)
I півріччя 2019 р.	170 особам надано статус потерпілих в кримінальних провадженнях за злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми (98 чоловіків, 67 жінок, 3 неповнолітніх, 2 малолітніх)

Аналіз відповідей, отриманих від обласних державних адміністрацій показав, що в жодному регіоні за час пандемії COVID-19, починаючи з запровадження в Україні карантинних заходів з березня 2020 року, **додаткове фінансування** на діяльність із запобігання та протидію торгівлі людьми **не виділялося**.

Але, в рамках виконання діючих програм структурними підрозділами, які відповідають за напрям діяльності із запобігання та протидію торгівлі людьми

здійснювалася різноманітні заходи, покликані на протидію явищу торгівлі людьми.

Проведення нарад обласних координаційних рад з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми, консультації осіб, які вважають себе постраждалими від торгівлі людьми з початку введення карантинних обмежень переведено у онлайн формат (Закарпатська, Запорізька, Одеська, Херсонська, Хмельницька області)

Із дотриманням карантинних вимог проведені заходи до Всесвітнього дня протидії торгівлі людьми та Європейського дня боротьби з торгівлею людьми (Донецька, Сумська, області).

У Чернігівській області до Всесвітнього дня протидії торгівлі людьми проведено інформаційно-просвітницьку кампанію, спрямовану на підвищення рівня поінформованості мешканців області стосовно проблеми торгівлі людьми, зокрема виготовлено та розміщено 15 тематичних постерів для біл-бордів.

Постійно здійснюються заходи із інформування населення про ризики потрапляння у ситуацію торгівлі людьми, національні та неурядові гарячі лінії, телефонні номери структурних підрозділів, відповідальних за напрям діяльності із протидії торгівлі людьми: інформаційні матеріали розміщуються у приміщеннях державних установ, шкільних закладах міст та сіл (Запорізька, Івано-Франківська, Луганська, Чернігівська області).

З метою попередження потрапляння у ситуацію торгівлі людьми проводяться інформаційно-просвітницькі бесіди з особами, які перебувають у складних життєвих обставинах, розміщуються публікації на теми:

Івано-Франківська область - «Торгівлі людьми – це може трапитися з кожним», «Людина не товар!», «Як не стати жертвою торгівлі людьми», «Торгівля людьми. Основні ознаки експлуатації»;

Луганська область: «Торгівлі людьми – це злочин та порушення прав людини», «Ми - різні», але ми – рівні», «Як не стати жертвою злочину», «Ні торгівлі людьми».

У **Тернопільській області** до Всесвітнього дня боротьби з торгівлею людьми виготовлено та розповсюджено серед населення області 1000 буклетів та проведено онлайнтренінг із особами, відповідальними за встановлення статусу постраждалим від торгівлі людьми під час якого наголошувалося на небезпеки, пов'язані із поширення пандемії COVID-19.

У **Хмельницькій області** було розміщено експозицію виставки «Очікування vs Реальність», метою якої було підвищити рівень обізнаності

населення області щодо проблем торгівлі людьми, інформування про небезпеку потрапляння в ситуацію торгівлі людьми, її основні форми та способи втягнення в експлуатацію. З особливим акцентом на трудову експлуатації в умовах пандемії COVID-19.

Заходи щодо недопущення трудової експлуатації

Івано-Франківська область:

Державними інспекторами Управління Держпраці протягом I півріччя 2020 р. проведено:

- 8148 превентивних заходів, пов'язаних із застосуванням, роз'ясненням та пропагандою питань законодавства про працю та щодо недопущення трудової експлуатації, в тому числі в умовах запроваджених карантинних заходів;

- 243 заходи державного нагляду (контролю) шляхом інспекційних відвідувань щодо стану додержання законодавства про працю на підприємствах.

Виклики, пов'язані із пандемією COVID-19

Закарпатська область:

Проблемою при виконанні заходів, передбачених обласною програмою з протидії торгівлі людьми, стали введені карантинні обмеження та відсутність фінансування запланованих заходів. Семінари та тренінги з питань протидії торгівлі людьми у II півріччя 2020 р. не проводились.

ВИСНОВКИ:

1. Підвищилась уразливість до потрапляння в ситуацію торгівлі людьми внутрішньодержавного характеру відносно громадян, які через карантинні заходи втратили джерела доходів;

2. Починаючи з запровадження в Україні карантинних заходів (березень 2020) в жодній області, від якої отримано відповіді, додаткове фінансування на діяльність із запобігання та протидію торгівлі людьми не виділялося.

3. Змін до обласних програм з протидії торгівлі людьми, які спрямовані на реагування в умовах пандемії COVID-19 не вносилося.

4. Превентивна робота перейшла у формат онлайн: актуальна інформація розміщується на сайтах обласних районних, міських державних адміністрацій, використовується соціальна мережа Фейсбук, телеграм канали, тощо.

5. Посилена інформаційна превентивна робота для підвищення рівня обізнаності населення про ризики потрапляння у ситуацію торгівлі людьми в умовах пандемії COVID-19.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Обласним державним адміністраціям:

1. Здійснювати аналіз потреб регіону в умовах підвищення уразливості до потрапляння в ситуацію торгівлі людьми внутрішньодержавного характеру відносно громадян, які через карантинні заходи втратили джерела доходів.

2. Здійснювати заходи щодо недопущення трудової експлуатації, в тому числі в умовах запроваджених карантинних заходів.

3. Вивчити можливість виділення (перерозподілу) фінансових ресурсів на діяльність із запобігання та протидію торгівлі людьми в умовах пандемії COVID-19.

4. Враховуючи пандемію COVID-19 та введенні карантинні обмеження змінювати форми роботи з постраждалими або ж потенційно постраждалими, в тому числі шляхом переведення у онлайн формат.

5. Проводити інформаційну превентивну роботу для підвищення рівня обізнаності населення про ризики потрапляння у ситуацію торгівлі людьми в умовах пандемії COVID-19.